

**ВІДТВОРЕННЯ СТИЛІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙ
У ДИТЯЧІЙ ЛІТЕРАТУРІ (НА МАТЕРІАЛІ СЕРІЇ ТВОРІВ ДЖЕФА КІННІ
«ЩОДЕННИК СЛАБАКА» ТА ЇЇ УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДІВ)**

**RENDERING THE STYLISTIC MEANS OF EXPRESSING EMOTIONS
IN CHILDREN'S LITERATURE (BASED ON THE SERIES OF BOOKS BY JEFF KINNEY
'DIARY OF A WIMPY KID' AND ITS UKRAINIAN TRANSLATIONS)**

Шахновська І.І.,

orcid.org/0000-0002-2712-0120

*доцент кафедри англійської філології і перекладу
Національного авіаційного університету*

Путієнко В.Р.,

orcid.org/0009-0006-0327-7170

*магістрант кафедри англійської філології і перекладу
Національного авіаційного університету*

У статті проаналізовано стилістичний аспект перекладу популярної дитячої серії романів Джефа Кінні «Щоденник слабака», а саме відтворення емоцій персонажів. Зокрема, розглядаються методи та прийоми, застосовані українськими перекладачами для адекватної передачі лексичних та синтаксичних стилістичних засобів: розмовної лексики, сленгу, фамільяризмів та ідіоматичних виразів, повторів та паралелізмів, які в сукупності сприяють створенню емоційного резонансу автора та читачів. Емотивні засоби є невід'ємною частиною дитячої літератури, а їх правильне відтворення у перекладі є ключовим для збереження емоційного впливу та автентичності твору.

Особлива увага приділяється труднощам, з якими стикнулися перекладачі, а також аналізу конкретних перекладацьких рішень та стратегій, які дозволили подолати мовні та культурні бар'єри, зберігаючи при цьому унікальний авторський стиль та атмосферу оригінальних творів. Увага приділяється також вивченню методів збереження рівноцінного емоційного впливу на цільову аудиторію тексту оригіналу та перекладу. Було виявлено, що контекстуальна заміна, калькування та еквівалентний відповідник є ефективними методами для збереження емотивності. Адекватність перекладу оцінювалася на основі здатності зберегти емоційний колорит та вплив оригіналу, і було встановлено, що застосовані рішення здебільшого відповідають цій вимозі.

Дослідження доводить необхідність застосування прагматичної адаптації культурно-специфічних елементів, гумору, гри слів та ідіом для українського контексту. Також особливе значення надається адаптації специфічних реалій життя, які можуть бути маловідомими або зовсім відсутніми в молодіжній українській культурі. Прагматична адаптація виявляється у доборі адаптивних перекладацьких стратегій, спрямованих на забезпечення кращого розуміння й сприйняття перекладу його реципієнтами. Перекладач має володіти прагматичною компетенцією, яка відіграє ключову роль у передачі всіх нюансів емотивного аспекту дитячої літератури, зокрема збереженню рівня емоційності, його посиленню або послабленню. У статті також розглянуто засоби стилістичної лексики та синтаксису, які є специфічними для відтворення емотивності у дитячій та підлітковій літературі.

Ключові слова: дитяча література, переклад, емотивність, прагматична адаптація, стилістичні засоби.

The article analyzes the stylistic aspect of translating Jeff Kinney's popular children's book series "Diary of a Wimpy Kid" in terms of conveying the characters' emotions. Specifically, it examines the methods and techniques used by Ukrainian translators to adequately convey lexical and syntactic stylistic devices, such as colloquial vocabulary, slang, familiar expressions, idiomatic phrases, repetitions, and parallelisms, which collectively contribute to creating an emotional resonance between the author and readers. It was found that contextual substitution, calculation and equivalent substitution are effective methods for preserving emotivity. The adequacy of the translation was assessed on the basis of its property to retain the emotional coloring and its impact on the reader. The strategies applied mainly meet this requirement.

Particular attention is paid to the challenges faced by the translators, as well as to the analysis of specific translation decisions and strategies that helped overcome linguistic and cultural barriers while preserving the unique author's style and atmosphere of the original works. The article also investigates the methods of maintaining equivalent emotional impact on the target audience of both the original and the translated text.

The study shows the necessity of pragmatic adaptation of culturally specific elements, humor, pun, and idioms for the Ukrainian context. Special importance is also given to the adaptation of specific realia that may be unfamiliar or entirely absent in Ukrainian culture. Pragmatic adaptation is revealed in the selection of adaptive translation strategies aimed at ensuring the best understanding and acceptance of its translation by recipients. Translators must have pragmatic competence, which plays a key role in conveying all the nuances of the emotive aspect of children's literature, while preserving the level of emotionality, as well as making it stronger or weaker.

Furthermore, the article considers the stylistic lexical and syntactic means characteristic of conveying emotivity in children's and juvenile literature.

Key words: children's literature, translation, emotivity, pragmatic adaptation, stylistic devices.

Постановка проблеми. Емоційність художнього тексту, будучи однією з його фундаментальних характеристик, пов'язана з емоційними знаннями, представленими в ньому. Ця емоційність проявляється через емоційно насичені компоненти тексту, які втілюють емоційні наміри автора та формують потенційні емоції читача, пов'язані зі сприйняттям та інтерпретацією текстової реальності. Під час перекладу емотивних мовних засобів перекладач стикається з низкою труднощів. По-перше, через відмінності в мовних системах та культурних традиціях окремі емотивні одиниці вихідної мови можуть не мати точних відповідників у мові перекладу, що вимагає від перекладача творчого підходу та високого рівня прагматичної компетентності для адекватної передачі емоційних нюансів. Додатковою проблемою є оказіональний, контекстно-залежний характер багатьох емотивних значень, що ускладнює їх ідентифікацію та відтворення в перекладі.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Перекладам дитячої літератури присвячено багато праць таких науковців, як О. Ребрій, А. Потапова, Р. Зорівчак, О. Шапошник та ін. Проте комплексного аналізу відтворення різнорівневих емотивних засобів в англо-українському перекладі сучасної дитячої літератури досі бракує. У сучасному перекладознавстві бракує уніфікованої моделі передачі емотивних одиниць різних рівнів з урахуванням їхніх лінгвістичних характеристик, функцій у тексті та потреб цільової аудиторії.

Постановка завдання. Метою цієї статті є аналіз способів та прийомів, використаних українськими перекладачами при відтворенні стилістичних засобів Джефа Кінні у серії книг «Щоденник слабака».

Виклад основного матеріалу. Дитяча література є важливим інструментом для формування емоційної та соціальної свідомості дітей, тому необхідно ретельно аналізувати використання стилістичних засобів вираження емоцій у таких творах. Переклад дитячої літератури з точки зору стилістичних прийомів є складним завданням, яке вимагає від перекладача не лише високої мовної компетентності, а й розуміння культурних та емоційних аспектів оригінального тексту.

Емотивність у літературі для дітей відіграє ключову роль для емоційного розвитку, оскільки вона допомагає формувати та розвивати здатність дітей розпізнавати та переживати різноманітні емоції. В цьому контексті особливу увагу привертає серія творів Джефа Кінні «Щоденник слабака», яка стала надзвичайно популярною серед дитячої аудиторії завдяки своїми цікавими історіями та

комедійними ілюстраціями. Аналіз стилістичних емотивних засобів, які використовує Кінні, дозволяє краще зрозуміти, як автор досягає емоційного впливу на читачів, а також визначити основні стратегії та прийоми, які використовують перекладачі для відтворення цих засобів українською мовою.

А. Потапова зазначає, що при перекладі дитячої літератури важливо забезпечити легкість читання, оскільки тексти часто зачитують уголос і дорослі, і діти. Це вимагає уникнення надмірно довгих і складних речень, що можуть ускладнити сприйняття. Якщо текст перекладу не відповідає нормам дитячої літератури та очікуванням читачів, він може втратити привабливість, що матиме негативний вплив на дитячу аудиторію. Складні тексти відштовхують дітей від читання, тоді як прості й цікаві стимулюють інтерес до літератури та сприяють розвитку навичок читання [5, с. 27].

Дитячі книги мають навчати й залучати, а не відштовхувати. Вони повинні виховувати любов до читання і пізнання світу. Перекладач дитячої літератури повинен відчувати тонкий баланс між зрозумілою передачею нової інформації та перенасиченням тексту незнайомими для дітей назвами, іменами, реаліями та символами. При перекладі важливо зважати на авторський задум, художню унікальність твору і загальні знання цільової аудиторії, а також рівень її розуміння іншої культури [7, с. 5].

Також для адекватного відтворення стилістичних засобів у дитячій літературі перекладачі часто обирають баланс між двома основними стратегіями – форенізацією та доместикацією. Форенізація передбачає збереження культурної специфіки оригіналу, навіть якщо це робить текст менш зрозумілим для читача іншої культури. Такий підхід дозволяє передати автентичність і унікальність оригіналу, занурюючи читача у «чужий» культурний контекст. Доместикація, навпаки, спрямована на адаптацію тексту до культурних реалій цільової аудиторії, роблячи його більш зрозумілим і близьким [6, с. 185]. Тобто, вибір між цими стратегіями залежить від комунікативної ситуації, якщо форенізація сприяє глибшому розумінню іншої культури, то доместикація полегшує сприйняття тексту, роблячи його природним для читача.

Але незважаючи на різноманітні стратегії та прийоми, перекладачі все одно стикаються з низкою викликів. Одним з головних викликів є системні відмінності між мовами, які можуть ускладнити передачу емоційних нюансів. При перекладі з англійської на українську часто виникають труднощі через відмінності у фонетиці.

Алітерація, як стилістичний прийом, полягає в повторенні подібних приголосних звуків, часто на початку слів у фразі. В літературі вона створює звукову гармонію, підкреслює ключові слова й підсилює емоційний вплив. Завдання перекладача – зберегти функціональність та естетику алітерації, використовуючи оригінальні звуки або створюючи нові на основі української фонетики. Якщо це неможливо, перекладач вдається до інших звукових засобів або зосереджується на змісті.

Наприклад, у наступному випадку звук [кр] повторюється на початку імені та прізвиська персонажа, створюючи ритмічність і виразність:

“Creighton the Cretin” [8].

«Креїтон Креїтон» [2, с. 177].

Відомо, що збереження алітерації в перекладі не завжди можливе або доцільне, але в цьому випадку воно впливає на характеристику персонажа читачем. В українському перекладі цей ефект відтворено через поєднання транслітерації імені та калькування прізвиська, що дозволяє зберегти повторюваний звук [кр]. Транслітерація імені *“Creighton”* як *«Креїтон»* дозволяє зберегти його іноземне звучання, в той час як переклад *“Cretin”* як *«Креїтон»* передає семантичне значення прізвиська.

Ще одним викликом для перекладачів є передача гумору та іронії, які часто є невід’ємною частиною дитячої літератури. Переклад іронії ускладнюється через її залежність від контексту та культурних відтінків. Важливо не просто відтворити слова, а й зберегти тон, прихований сенс та гру слів. Часто доводиться адаптувати іронічні вислови, шукаючи еквіваленти, які викличуть подібну реакцію в читача іншою мовою. Іноді це вимагає зміни формулювань або навіть контексту, щоб іронія не втратила своєї гостроти та впливу. Цей приклад ілюструє, як іронія може бути використана для самокритики та створення комічного ефекту:

“So I'm pretty sure I won't be signing autographs anytime soon” [8].

«Тож не світить мені найближчим часом роздавати автографи» [2, с. 184].

Головний герой Грег іронічно розповідає про роздачу автографів, що зазвичай асоціюється з популярністю та успіхом. Насправді персонаж хоче підкреслити свій смуток від провалу публікації коміксу. При перекладі збережено не лише зміст, але й іронічний тон висловлювання. Перекладач адаптував фразу, використавши розмовний вираз *«не світить»*, який позначає самоіронію героя.

У наступному прикладі для збереження іронічного ефекту перекладач об’єднав два речення в одне:

“It was just my luck, too. Fourth period is the only time I have a class with Holly Hills, and I've been trying to make a good impression on her this year” [9].

«З моїм щастям четвертий урок – єдиний спільний з Голлі Гіллс, а я ж цього року так старався справити на неї враження» [4, с. 48].

Тут спостерігається використання іронії для передачі комічної ситуації та емоційного стану головного героя. Фраза *“It was just my luck”* є прикладом саркастичного вживання усталеного виразу, де удавана позитивність контрастує з реальною невдачею персонажа. Варто звернути увагу на структурну трансформацію при перекладі, де два окремих речення оригіналу об’єднано в одне складне речення українською мовою.

Одним із засобів втілення іронії в творах Джефа Кінні є риторичні запитання. Наприклад:

“What? I can't enjoy MY music, too?” [10].

«Що? а МЕНІ хіба не можна слухати музику?» [3, с. 45].

В цьому фрагменті риторичне запитання виражає обурення та іронічний протест проти обмеження особистої свободи.

Окрім іронії риторичні запитання можуть передавати широкий спектр емоцій, а також мати значну аргументативну силу. Тут важливо адаптувати риторичне запитання так, щоб його інтенція та вплив відповідали оригіналу, незважаючи на мовні та культурні відмінності.

Гумор може бути дуже специфічним і залежати від культурних реалій, тому перекладач повинен знайти відповідні еквіваленти, які будуть зрозумілі та смішні для українських читачів. Для передачі гумору використовується часто стилістичний прийом порівняння. Е. Ахмедова підкреслює, що перекладач має обирати між збереженням оригінальних порівнянь, які можуть бути незрозумілими для цільової аудиторії, або їхньою адаптацією до культури перекладу, замінюючи на аналогічні, більш зрозумілі для читача [1, с. 8]. Прикладом застосування стратегії доместикації при перекладі гумору є фрагмент, де оригінальне порівняння з лепреконом було адаптовано до реалій цільової аудиторії:

“And you could tell Rowley didn't know what he was doing either, because he just started prancing around like a leprechaun” [8].

«І було видно, що Роулі теж не знає, що робити, бо він почав стрибати довкола, наче гірський козел» [2, с. 213].

В оригінальному тексті використовується образ лепрекона – міфічної істоти з ірландського фольклору, яка має відомі асоціації з магічними та

комічними елементами, добре зрозумілими англо-мовній аудиторії. Але українським читачам лепрек-кон може бути менш відомий, і його образ не несе аналогічного емоційного навантаження. Тому перекладач за допомогою контекстуальної заміни обрав образ гірського козла, що також асоціюється з активними та навіть дещо кумедними рухами, але є більш наближеним до українського читача.

Іншою функцією порівнянь є гіперболізація негативних емоцій, підсилення драматичного ефекту та особливості сприйняття оточуючого світу персонажами-дітьми. Наприклад:

“Mom went out and bought a whole bunch of educational video games, and watching Manny play them is like torture” [8].

«Мама накупила йому цілу купу навчальних ігор. Дивитися, як він у них грає, це справжня мука» [2, с. 49].

Перекладач відтворив порівняння за допомогою дослівного перекладу. Важливим елементом цього перекладу є додавання слова «*справжня*», яке слугує для підсилення відчуття негативу і створює більш насичену емоційну картину. Це додавання можна вважати правильним вибором, оскільки, з одного боку, воно зберігає структуру оригіналу, а з іншого – додає елемент підсилення, що підкреслює емоційний аспект висловлювання.

Стилізацію розмовного мовлення пояснюється широке використання у Дж. Кінні ідіоматичних виразів. Передача образності останніх часто викликає труднощі під час перекладу. Наприклад, англійська ідіома “*to drive someone bananas*” має багато відповідників в українській мові, що вимагає від перекладача вміння знайти найвлучніший у даному контексті:

“I could tell the sound of Rodrick typing was driving Dad totally bananas” [10].

«Я бачив, що від цих звуків тато аж зубами скрипів» [3, с. 54].

Батько братів Родрика та Грега дуже дратується та втрачає терпіння через дії Родрика. Перекладач обрав варіантний відповідник «*зубами скрипів*», оскільки він краще підходить по контексту та зрозумілий для дитячої аудиторії. Інші можливі варіанти, такі як «*доводити до сказу*» або «*намазолити очі*», могли б занадто сильно підкреслити рівень роздратування, що не відповідало б стилю дитячої літератури. У цьому випадку обраний варіант передає необхідну емоцію без надмірної інтенсифікації, що робить його доречним для ситуації, описаної в тексті.

Розглянемо ще один приклад перекладу ідіоматичних одиниць:

“The other reason I don't care about Rowley's trips is because whenever Rowley comes back from one of his vacations, he always crams it down my throat” [10].

«А ще я не цікавлюся подорожами Роулі, тому що коли він повертається, то завжди донесхочу годує мене розповідями про них» [3, с. 23].

В англійському виразі “*crams it down my throat*” використовується ідіоматичний зворот, який передає відчуття нав'язливості. Цей фразеологізм має негативне конотативне значення, створюючи образ, що викликає дискомфорт і неприємні відчуття. Перекладач передає цей образ через українській вислів з переносним значенням «*донесхочу годує*», який зберігає основну ідею про надмірне нав'язування інформації.

Одним із характерних стилістичних прийомів, які використовує автор з метою передачі емоцій персонажів є гіпербола. Для збереження гіперболи в перекладі часто використовується просте калькування:

“I have told Rowley at least a billion times that now that we're in middle school, you're supposed to say “hang out,” not “play” [8].

«Я мільярд разів казав Роулі, що ми вже в середніх класах і треба казати потусуємося», а не «пограємося»» [2, с. 24].

У цьому випадку Грег навмисно перебільшує кількість разів, коли він казав своєму другу Роулі, як треба вести себе в середній школі. Використання такого величезного числа, як «*мільярд*», створює комічний ефект та підкреслює роздратування оповідача.

Іншим частотним стилістичним засобом у персонажному мовленні серії творів Дж. Кінні «Щоденник слабака» є метафори. Переклад метафор становить неабиякі труднощі, зокрема не завжди можна досягти збереження образності, часто відсутній еквівалент метафори у мові перекладу, тому замість її заміни або прагматичної адаптації перекладачі можуть вдаватися до вилучення:

“Rodrick's in some hot water with mom right now, too” [8].

«Родрик теж нагрівив перед мамою» [2, с. 41].

В оригінальному тексті метафору “*to be in hot water with mom*” було вилучено та замінено на емоційно-нейтральну фразу «*нагрівив перед мамою*».

Вилучення метафори спостерігаємо і в наступному прикладі:

“I get parents the same kind of thing every year but patents eat this stuff up” [9].

«Я щороку дарую батькам одне й те саме, але їм для щастя багато не треба» [2, с. 122].

Перекладач зберіг стилістичну забарвленість оригіналу, однак вдався до вилучення образу метафори та пошуку контекстного відповідника.

Адекватність перекладу значною мірою залежить від здатності зберегти специфічні особливості стилістичних засобів синтаксису оригінального тексту. Одним із важливих стилістичних засобів синтаксису є повтори. Прямий переклад є не завжди ефективним, оскільки в різних мовах повтори можуть сприйматися по-різному. Саме через це перекладачі часто адаптують повтори, змінюючи їхню форму або використовуючи інші стилістичні засоби для збереження прагматичного ефекту:

“*Wrong, wrong, wrong!*” [10].

«*Погано! Погано! Погано!*» [3, с. 140].

У цьому уривку йдеться про багаторазове повторення одного слова, що створює особливий ефект наголошення. Зрозуміло, що прямий відповідник слова “*wrong*” – «*неправильно*» – був би занадто довгим, і це могло б порушити ритм фрази. Тому перекладач обрав коротший відповідник «*погано*», який краще вписується в ритмічну структуру тексту.

Висновки. Результати аналізу українських перекладів підкреслюють важливість прагматичної компетентності перекладача в процесі передачі стилістичних засобів вираження емоцій у дитячій літературі. Переклад серії творів Джефа Кінні «Щоденник слабака» демонструє, як прагматична компетентність перекладача дозволяє ефективно адаптувати оригінальні тексти

до української аудиторії, зберігаючи їхню емоційну насиченість та культурну автентичність. Прагматична компетентність перекладача стає помітною у вирішенні складних завдань, пов’язаних з передачею культурно-специфічних елементів, які часто не мають прямих аналогів у мові перекладу. Завдяки комплексному використанню перекладацьких стратегій та підходів, перекладачі змогли зберегти гру слів, ідіоми та гумор, що є ключовими для відтворення стилістичного та емоційного тону оригіналу.

Комічний ефект є центральним у творах Дж. Кінні. Тут креативність перекладача стає основним інструментом, що дозволяє зберегти гумор, адаптуючи його до українського контексту без втрати сенсу та оригінальної дотепності. Завдяки цьому українські читачі отримують можливість повною мірою відчувати настрій та емоції персонажів, які автор прагнув передати у своїх творах.

Таким чином, прагматична компетентність та креативність перекладача відіграють вирішальну роль у збереженні емоційного змісту перекладу. Їхнє поєднання є ключем до успішної адаптації дитячої літератури, що, у свою чергу, сприяє популяризації міжнародних творів серед української молоді та розвитку сучасної української літератури.

Перспективою дослідження є аналіз взаємодії вербальних та невербальних засобів вираження емоцій в аспекті мультимодальності текстів дитячої літератури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ахмедова Е. Д. Стратегії англо-українських перекладів мовного втілення еталонів порівнянь у художньому тексті. *Science And Education A New Dimension. Philology*. Харків, 2019. Вип. VII (61). С. 7–9.
2. Кінні Дж. Щоденник слабака. Записник Греґа Гефлі : [роман у мал. Для підлітків] / Джеф Кінні; [пер. з англ. Д. Шостака]. Київ : КМ-Букс, 2020. 223 с.
3. Кінні Дж. Щоденник слабака. Зоряний час Родрика: Роман у малюнках / Пер. з англ. В. Ракуленка. Київ : Видавнича група КМ-БУКС, 2019. 224 с.
4. Кінні Дж. Щоденник слабака. Остання крапля : Роман у малюнках / Джеф Кінні : Пер. з англ. Д. Шостака Київ: Видавнича група КМ-БУКС, 2019. 224 с.
5. Потапова А. Є. Відтворення стилістичних засобів у перекладі дитячої художньої літератури (на матеріалі українських, німецьких та російських перекладів творів Дж. К. Ролінґ) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16. Київ, 2011. 236 с.
6. Тьопенко Ю.А., Стежко Ю.Г. Перекладацька стратегія доместикації як чинник національної ідентифікації. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : Філологія*. 2015. Т. 18, № 2. С. 184–189.
7. Шапошник О. До проблеми перекладу дитячої літератури. URL: https://www.researchgate.net/publication/341110751_Do_problemi_perekladu_ditac_oi_literaturi (дата звернення: 15.08.2024)
8. Kinney, Jeff. *Diary of a Wimpy Kid: Greg Heffley's Journal*. New York: Amulet Books, 2007.
9. Kinney, Jeff. *Diary of a Wimpy Kid: the Last Straw*. New York: Amulet Books, Harry N. Abrams, 2009.
10. Kinney, Jeff. *Diary of a Wimpy Kid: Rodrick Rules*. New York: Amulet Books, 2008.